

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

With the support of the Lifelong Learning Programme of the European Union

**„Identifying Barriers in Promoting the European Standards and Guidelines
for Quality Assurance at Institutional Level“**

IBAR

Agreement number – 2010 – 4663/001 - 001

WP5

Internal Quality Assurance Systems

National study – Latvian version

2011

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

IBAR PROJEKTS

WP 5

—

Latvijas ziņojums

Pārskats par augstskolu iekšējām kvalitātes aplēcināšanas sistēmām

Pētījuma grupa: Dr. Alberts Prikulis, Dr. Andrejs Rauhvargers, Agnese Rusakova

Rīga, 2011.gada jūnijs

Vēsturiskais fons

Viens no pirmajiem darbiem pēc neatkarības atgūšanas 1991. gadā bija augstskolu autonomijas iedibināšana. Vienlaikus ar iespēju augstskolām brīvi veidot savas studiju programmas un kursus un mācību plānus, kas nozīmēja milzīgu soli virzienā uz sadarbības uzsākšanu ar Rietumeiropu un studiju satura pielāgošanu jaunajai ģeopolitiskajai situācijai, tika pazaudēti administratīvie mehānismi, kas vajadzīgi studiju kvalitātes uzraudzībai un ietekmēšanai, piemēram, regulāra lekciju hospitēšana vai precīzi individuālie plāni, kas ietver mācību slodzi, zinātnisko darbu un individuālo profesionālo pilnveidi. Tādējādi augstākās izglītības kvalitāte tika pilnībā atstāta konkrētus kursus lasošo pasniedzēju ziņā. To daļēji līdzsvaroja atsevišķu kvalitātes vadības principu aizgūšana no Rietumu sadarbības partneriem, piem., veicot kopīgus projektus Tempus programmā. Vienlaikus, 1991. gadā pieņemtais Izglītības likums, kurš paredzēja vispārēju demokratizāciju izglītības sistēmā, noveda pie liela skaita privāto augstskolu izveides, un tām nebija nekādu iepriekšēju kvalitātes kontroles tradīciju, lai gan likums pasludināja, ka studentu uzņemšanai priekšnoteikums ir licenzēšana un valsts atzītu izglītības dokumentu izsniegšanas priekšnoteikums pēc tam ir akreditācija.

1994. gadā tomēr kļuva skaidrs, ka gan valsts (ar ļoti retiem izņēmumiem), gan privātajām augstskolām, lai radītu uzticību plašākā sabiedrībā, gan Rietumu partneros, ir ārkārtīgi nepieciešams radīt Valsts Kvalitātes Apliecināšanas (Nodrošināšanas) Sistēmu. Vienojās arī par to, ka Valsts Kvalitātes Apliecināšanas (Nodrošināšanas) Sistēmas tiks izveidotas ciešā sadarbībā ar Baltijas kaimiņvalstīm – Igauniju un Lietuvu, lai dalītos pieredzē un arī lai paturētu uzticību starp Baltijas izglītības sistēmām. 1994. gada beigās Latvijā tika izveidots Augstākās Izglītības Kvalitātes Novērtēšanas Centrs (AIKNC) un Kvalitātes nodrošināšanas sistēma tika definēta Augstskolu likumā (1995); tas 1996. gadā izraisīja pirmo akreditāciju, kas balstījās uz tagad pierasto pašnovērtēšanas sistēmu, kam seko starptautisku ekspertu vērtējums un rezultātā lēmums par akreditāciju. 2001. gadā tika pieņemti jauni MK noteikumi par akreditāciju, un 2006. gadā tos nomainīja vēl jaunāki noteikumi par augstskolu, koledžu un studiju programmu akreditāciju, tāpēc ka līdz tam par augstskolām vai augstskolu struktūras sastāvdaļām tika pasludinātas daudzas koledžas.

Akreditācijas sistēma bija (un arvien vēl ir) diezgan progresīva, studiju programmas vērtē ārzemju eksperti, un katru studiju programmu no jauna jāakreditē ik pa 6 gadiem. Akreditācija ietver obligātu pašvērtējuma posmu, un pašvērtējuma ziņojumu gatavo par programmu saturu atbildīgās katedras un nodaļas. Atšķirībā no daudzām citām valstīm, visi akreditācijas rezultāti, ieskaitot pašvērtējuma ziņojumu un vērtējošo ekspertu grupas ziņojumu, kā arī pieņemtie lēmumi ir brīvi pieejami AIKNC mājas lapā. Tomēr akreditācijas process pats par sevi negūst plašu publicitāti. Arī augstskolas un fakultātes maz rūpējas par publicitāti attiecībā uz kvalitāti; rezultātā publiskais diskurss balstās galvenokārt uz to cilvēku izteikumiem, kuri stāv tālu no akadēmiskās sabiedrības realitātes un kuriem nav īpašu kritēriju vai informācijas, lai izdarītu pamatotus spriedumus. Neskatoties uz to, sabiedrības viedoklis atbalsta nepieciešamību rūpīgāk pievērsties augstākās izglītības kvalitātes jautājumiem un varbūt par jaunu pārskatīt akreditācijas principus un procedūras. Nupat ir uzsākts liels projekts, ko finansē no Eiropas Sociālā Fonda līdzekļiem, un kura mērķis ir pāriet no atsevišķu programmu akreditācijas uz veselu studiju virzienu akreditāciju, kā arī izvērtēt visas patlaban Latvijā eksistējošās studiju programmas un

sniegt valdībai rekomendācijas par to kvalitāti un noderīgumu. Tomēr šā projekta kritēriji, šķiet, nav orientēti uz Eiropas Standartiem un vadlīnijām (ESV) par iekšējo kvalitātes apliecināšanu.

Līdz šim likums neuzliek par pienākumu augstskolām veidot īpašu politiku iekšējai kvalitātes apliecināšanai vai Kvalitātes vadības sistēmu (KVS) radišanu, tāpēc augstskolas var brīvi izvēlēties, kādu KVS tās lietos un kā formulēs savu iekšējo sistēmu kvalitātes apliecināšanai. Tomēr ir rinda likuma prasību, kas liedz no kvalitātes vadības izvairīties, ciktāl runa ir par līmeņiem no augšas līdz fakultāšu dekanātiem un studiju programmu direktoriem. Tā, katrai augstskolai jāuzraksta Satversme, un to jāapstiprina Saeimai (universitātēm) vai Ministru Kabinetam (pārējām augstskolām). Šīm satversmēm jāsaturs atsauci uz kvalitātes jautājumiem un uz administratīvo un akadēmisko struktūrvienību atbildību, kā arī uz dažādu ieinteresēto pušu un izpildītāju (ieskaitot studentus) pārstāvniecību visos vadības orgānos. Šim dokumentam pakārtoti ir obligāti iekšējie regulējošie dokumenti, kas nosaka visu iesaistīto institūciju lomu un atbildību un to darbības veidus.

Likums nenosaka, ka obligāti jāievieš ESV vai ka jebkurā līmenī uz tām jāatsaucas, taču ir valdības ieteikumi lietot ESV akreditācijas procesā. Šos noteikumus ņem vērā AIKNC un parasti tos neiztirzā pašvērtējuma fāzē.

Lai pētītu situāciju Latvijas augstskolu politikas dokumentos, tika izraudzītas 4 augstskolas:

1. Latvijas Universitāte ir Latvijas lielākā augstskola ar apmēram 19600 studentiem. Tā ir visaptveroša izglītības un zinātnes iestāde un tai ir studiju programmas un pētniecība visās galvenajās priekšmetu nozarēs. Tai ir filiāles vairākās reģionu pilsētās un plašs starptautiskās sadarbības tīkls. Tās vēsture skaitāma no 1862. gada.
2. Biznesa augstskola „Turība” ir viena no lielākajām Latvijas privātajam augstskolām. Tajā 2010.gadā bija ap 5800 studentu, un tai ir filiāles vairākās lielpilsētās un pilsētās. Tā ir praktiski orientēta un studiju programmas ir tikai dažos virzienos: tūrisms, biznesa vadība, tieslietas un sabiedriskās attiecības. Tā dibināta 90.gadu vidū, bet ir jau guvusi plašu atzīšanu ne tikai Latvijā, bet arī ārvalstīs sakarā ar aktīvu līdzdalību studentu apmaiņā.
3. Latvijas Jūras akadēmija ir maza iestāde (2010. gadā tikai 840 studenti) un tā koncentrējas uz speciālistu gatavošanu kuģniecības vajadzībām. Tai ir ciešas saites ar attiecīgajiem darba devējiem un tajā ir administratīvi integrētas divas arodskolas, kuras arī gatavo speciālistus (vidējā līmeņa) šai nozarei.
4. Rēzeknes Augstskola ir samērā maza – 2250 studenti 2010. gadā, bet tā cenšas piedāvāt izglītību plašā priekšmetu nozaru spektrā lai apmierinātu Latvijas austrumu reģiona vajadzības; tās studenti galvenokārt (ap 60%) nāk no šā reģiona, un tai ir pāris filiāles šī reģiona pilsētās.

Tādējādi divas pirmās ir lielu augstskolu, bet 2 otrās – mazu augstskolu pārstāvji; 1. un 4. ir plaša studiju nozaru orientācija, 2. un 3. ir šauri specializētas; otrā ir privātā, pārējās trīs – valsts augstskolas. Pēc augstskolu skaita mums ir ap 10% pārstāvniecība, bet pēc studentu skaita – ceturtā daļa. Tādā veidā mums ir diezgan labi pārstāvēta visu augstskolu tipoloģija, lai varētu vispārināt informāciju par visiem IBAR projekta izpētes jautājumiem.

Atbildes uz WP5 izpētes jautājumiem

1. Vai pastāv kvalitātes nodrošināšanas politika institucionālā līmenī? Ja nē, kāpēc?

Vai valsts politika uzliek par pienākumu augstskolām izveidot iekšēju kvalitātes apliecināšanas sistēmu? Vai iestādes Kvalitātes apliecināšanas politika pastāv atsevišķi? Uz ko tā balstās (studiju rezultāti, personāla kvalifikācija, iekārtas)? Vai tajā ir skaidra atsauce uz ESV? Cik lielā mērā tā ir publiski pieejama? Kādās ES valodās tā ir pieejama?

Valsts politika neuzliek par pienākumu veidot savu iekšējo kvalitātes apliecināšanas politiku, jo akreditācijai nepieciešamos elementus (kuri līdzšinēji ir kvalitātes apliecināšanas pamats) ir iebūvēti Valsts sistēmās un politikā. Tomēr visās augstskolās kaut kāda veida kvalitātes apliecināšanas politika ir izveidota. Tā nav atsevišķa politika, bet daļa no vispārējās attīstības politikas un tāpēc kvalitātes apliecināšanas elementi ir ietverti daudzos iekšējos reglamentējošos dokumentos. Dažās iestādēs (3 no 4) ir mēģināts izveidot kvalitātes apliecināšanas politiku ar precīzāku fokusu; šķiet vieglāk vienotu sistēmu ir izveidot mazākās iestādēs, kur centrālā vadība var vieglāk vadīt un uzraudzīt visus procesus. Kvalitātes politika visās iestādēs balstās uz gala rezultātu; var strīdēties vai tie vienmēr ir studiju rezultāti, kā tie aprakstīti Boloņas dokumentos, jo Latvijā valdība tikai nesēn ir oficiāli pieņēmusi studiju rezultātu jēdzienu. Kvalitātes politika aprakstīta augstskolu satversmēs, vidēja vai ilga termiņa attīstības stratēģijā un īpašos dokumentos, kas regulē mācību procesu. Mazākās iestādēs politika tiek dažos punktos formulēta katru gadu un apstiprināta augstskolas senātā. Visi reglamentējošie dokumenti ir publiski pieejami interneta vietnēs, bet parasti tie netiek tulkoti svešvalodās. Tulkotie teksti attiecas uz uzņemšanas noteikumiem un informāciju, kas vajadzīga studiju nozaru izvēlei.

2. Kā šī politika ietver sevī kvalitātes apliecināšanas sistēmas izveidi? Ja jā, lūdzam to aprakstīt. Kas ir atbildīgā persona?

Vairumā iestāžu (3 no 4) ir nolemts izveidot vienotu KVS. 2 iestādēs tā balstās uz ISO 9001:2008 standartu, vienā – uz attiecīgajā nozarē pieņemto specialitātes standartu. 1 iestāde apsver iespēju veidot savu kvalitātes apliecināšanas sistēmu mācību darbam atbilstoši ESV saturam, jo pilna KVS šķiet pārāk grūta un – lielām iestādēm – var radīt pārāk daudz papildu birokrātijas. Mazākās iestādēs tā ir tiešā prorektora virsvadībā, lielākās ir īpaša nodaļa kvalitātes vadībai vai nu akadēmiskajā departamentā vai atsevišķi. Kvalitātes vadības sistēma apraksta kvalitātes politikas mērķus un visu pamatdarbību procesus. Sistēma neietver procesus un attiecīgās struktūrvienības, kas atbild par ēku uzturēšanu, kopmītnēm, grāmatvedību. Sistēma nav orientēta uz ESV, bet tā ietver vairumu ieteikumu, kā studiju programmu un kursu izveidi un pārskatīšanu, eksāmenus un grādus, studentu iesaisti.

3. Kā šī politika ietver departamentu, fakultāšu un citu organizatorisko vienību atbildību?

Vairumā iestāžu (3 no 4) atbildība aprakstīta KVS (kopā ar attiecīgajiem procesiem) un tā aptver visus līmeņus no centrālā līdz fakultātēm un katedrām, kas atbild par atsevišķām disciplīnām.

Tālāk atbildība nostiprināta attiecīgos nolikumos (par Akadēmisko departamentu, par studijām, par Promocijas Padomi, par Studentu pašvaldību, par valsts eksāmenu). Tas viss dabiski izriet no pielietotās KVS metodoloģijas. 1 iestādē (kur KVS vēl nav izveidota), atbildība aprakstīta kopā ar datorizēto vadības sistēmu studiju programmām un kursiem, un tā sniedzas uz leju līdz dekāniem, bet zemākie līmeņi aprakstīti augstskolas satversmē. Zināma neskaidrība paliek par katedru atbildību attiecībā uz kursu komplektiem vienā vai vairākās disciplīnās.

4. Kā šī politika paredz studentu iesaisti? Ja nē, kāpēc? Vai pastāv prasība studentus iesaistīt pašvērtējuma ziņojumu sagatavošanā? Ja jā, kādā statusā (novērotāja, eksperta, domes locekļa?) Vai ir prasība studentus iesaistīt lēmumu gatavošanā izvērtēšanas rezultātu sakarā? Kurš izvēlas un ieceļ studentu pārstāvjus?

Visās iestādēs studenti ir iesaistīti pašvērtējuma ziņojumu apstiprināšanā. Tas izriet no studentu pilntiesīgas pārstāvniecības fakultāšu domēs; tas noteikts likumā un augstskolu satversmēs, kas apstiprinātas Valdībā vai Saeimā. Ziņojumu gatavošanā studenti tieši iesaistīti nav, taču viņu viedokļi saskaņā ar akreditācijas noteikumiem tiek vākti un apkopoti attiecībā uz studiju programmu un atsevišķu kursu kvalitāti. Studentus arī regulāri aptaujā fakultāte, lai savāktu viedokļus par kursu ikgadēju pārskatīšanu, un studenti ir pārstāvēti fakultātes domē, kur tas tiek izlemts. Iekšējie vai ārējie normatīvie dokumenti neparedz studentu iesaisti lēmumu gatavošanā katedras līmenī vai atsevišķu kursa daļu izveidi, un šīs attiecības tiek uzturētas neoficiālā veidā atkarībā no attiecīgās katedras kvalitātes kultūras. Studentu pārstāvniecība lēmējinstīcijās (fakultātes domē vai studiju programmas padomē, Senātā, Satversmes sapulcē) tiek organizēta divējādi – vai nu studenti piesakās paši, vai viņus nominē fakultātes studentu pašpārvalde, bet abos gadījumos pašpārvalde pieņem lēmumu par konkrētu studentu iekļaušanu. Šai stadijā mēs neesam pētījuši kā studenti tiek ievēlēti konkrētos gadījumos vai kāda ir viņu reālā ietekme uz kursu pilnveidi; tas tiks aplūkots turpmākajos pētījuma posmos.

5. Kā šajā politikā ietverts skaidrojums par attiecībām starp mācīšanu un pētniecību? Cik lielā mērā pētniecība tiek uzlūkota kā augstskolas un tās struktūrvienību vai darbinieku vai studentu kvalitātes kritērijs? Vai pastāv kādi īpaši atbalsta veidi (piem., finansiāls) lai celtu personāla un struktūrvienību mācīšanas un pētniecības kvalitātes svarīgumu?

LU par savu galveno mērķi ir izvēlējusies pārveidi par zinātnes universitāti, un šī ideja tiek uzturēt cauri visai iekšējo normatīvo aktu sistēmai. Tas attiecas uz studijām, personāla piesaisti un pārvēlēšanu, Bakalaura un Maģistra darbu pamatu, fakultāšu un studiju virzienu salīdzinājumu augstskolas atskaitēs. LU arī pilnīgi atbalsta valdības ideju lietot pētniecības līmeni kā vienu no parametriem budžeta piešķiruma aprēķinos un nesen ir ieviesusi sistēmu, ka personāls ar augstiem pētniecības rādītājiem tiek ievēlēts par Vecākajiem un Vadošajiem pētniekiem, paralēli amatiem, ko viņi ieņem patlaban; nākotnē tas ietekmēs arī budžeta sadali pētniecībai attiecīgajās fakultātēs un institūtos.

3 pārējās augstskolas piemin pētniecību savā politikā, bet bez administratīvas vai finansiālas ietekmes uz konkrētu fakultāti vai darbinieku. Atkarībā no augstskolas pētniecības apjoma vai vispārējās tendences tai ir lielāka vai mazāka ietekme uz studiju programmu un diplomdarbu saturu. Rēzeknes augstskola pieprasa zinātnē balstītus Bakalaura un Maģistra darbus. BAT pieprasa pētniecību maģistra darbos, bet Latvijas Jūras akadēmija ir stipri praktiski orientēta un

vairāk koncentrējas uz personāla un studentu praktisko pieredzi; lai gan pētniecība ir pieminēta politikā un tiek veikta, tās uzraudzībai nav attiecīgas struktūrvienības un zinātņu prorektora; personāls, kam ir nosliece un gatavība pētniecībai, galvenokārt veic pētījumus sadarbībā ar lielākām augstskolām, piem., RTU. Savā ziņā tam ir līdzība ar sākotnējo ideju par praktiski orientētajām augstskolām citās Eiropas valstīs, un var sagaidīt, ka arī Latvijas profesionālajās augstskolās pētniecība agri vai vēl atgūs savas pozīcijas. Protams, šī doma netiek vienbalsīgi pieņemta plašās akadēmiskajās aprindās un ir priekšlikumi stipri atbalstīt pētniecību tikai zinātnes universitātē (-ēs) un ierobežotā apjomā reģionālajās augstskolās, bet praktiski orientētajās un pēc izmēriem mazajās augstskolās (īpaši koledžās) koncentrēties tikai uz studijām un praksi. Pašas augstskolas tomēr patur universitātes kā vaduguni nākotnes attīstībai un nesenā vēsture liecina, ka vairākas 'neuniversitāšu klases' augstskolas jau pakāpeniski ir nonākušas 'universitātes' statusā.

6. Kādā veidā šo politiku īsteno, uzrauga un pārskata? Vai īstenošana notiek pamatā no augšas vai no apakšas? Vai to uzrauga pastāvīgi vai sporādiski (piem., kā daļu no ārējas izvērtēšanas)?

Kvalitātes apliecināšanas politikas īstenošana vairākumā iestāžu (3 no 4) ir skaidri no augšas uz leju vērsts pasākums. To īpaši var teikt par mazām augstskolām ar šauru studiju specializāciju, jo tur visas izmaiņas kontrolē centrālā vadība. Visās 3 mazākajās augstskolās personāls ir ticis iesaistīts KVS izveidē, jo kvalitātes vadība ir stipri atkarīga no katra procesos iesaistītā darbinieka iesaistes un izpratnes; tomēr iniciatīva vienmēr ir nākusi no augšas: vispirms tiek radīta darba grupa, tās priekšlikumus izplata un apspriež, un tad centrālā vadība pieņem lēmumus par nākošajiem soļiem. Uzraudzību un auditu organizē vadība. Drusku atšķirīga situācija ir lielākajā no 4 iestādēm. Kvalitātes politiku izveido un tās īstenošanu vada no centra, bet tā sniedzas tikai līdz dekanātu līmenim, un bez iniciatīvas no apakšas tā praktiski paliktu tikai uz papīra. Fakultātes pašas cenšas izveidot kaut kādus kvalitātes mehānismus, tās aptaujā studentus un absolventus, dibina ciešākus kontaktus ar darba devējiem un iesaista tos savās domēs vai eksaminācijas komisijās, un veido kopīgas augstas kvalitātes programmas sadarbībā ar partneriem citās Latvijas vai ārzemju augstskolās. Šai sakarā var pieminēt Ķīmiijas fakultātes nesen izveidoto Eirobakalaura programmu vai Maģistra programmu pārtikas zinībās, ko ir izveidojušas vairākas LU fakultātes sadarbībā ar vēl 2 augstskolām. Šķiet, ka visās augstskolās tomēr pietrūkst mehānismu, kas nodrošinātu kvalitāti pašā pamatlīmenī un veidotu noturīgu kvalitātes kultūru.

7. Kā šī politika ietver skaidrojumu par sadarbību ar vidējās izglītības sektoru?

Ja neskaita tās iestādes, kuras gatavo skolotājus, par sadarbību ar skolām politikā nekas skaidrots netiek. Divas iestādes ar skolām sadarbojas organizējot īpašus veicināšanas un reklāmas pasākumus, kā konkursus atsevišķos priekšmetos vai par atsevišķām tēmām, lai iegūtu vairāk reflektantu savās studiju nozarēs, vai organizējot publikācijas vai ārpuskolas pasākumus vai vizītes. Šādi pasākumi ietilpst Sabiedrisko attiecību nodaļu plānos. LU, kur tiek gatavoti skolotāji dabaszinībās, matemātikā, informātikā, valodās un sociālajās zinātnēs ir detalizēta stratēģija sadarbībai ar skolu un tā ietekmē vidējās izglītības saturu gan caur skolotāju sagatavošanas programmu saturu un struktūru, gan piedaloties didaktisko materiālu un mācību grāmatu izstrādē skolām daudzos priekšmetos; īpaša uzmanība tiek pievērsta starpdisciplīnu

nozārēm un vairāku priekšmetu skolotājiem. RA ir kaut kur pa vidu, un kaut cik tā ir iesaistīta didaktisko materiālu gatavošanā skolām un skolotāju sagatavošanā un pilnveidē. Tāpēc daļa no iestādes stratēģijas ir veltīta sadarbībai ar skolām.

Secinājumi

Latvijā pagaidām nav vienotas valsts politikas Eiropas standartu un vadlīniju ieviešanai augstskolu iekšējās kvalitātes apliecināšanas sistēmās, izņemot to, ka akreditācijas institūcijas iesaka pievērst uzmanību jautājumiem, kas aprakstīti ESV, kad eksperti izvērtē studiju programmas vai augstskolas; iestādes savā stratēģijā un pašvērtējuma ziņojumos īpaši neatsaucas uz ESV. Kvalitātes jautājumi valsts līmenī tiek skarti vispārīgā veidā. Neskatoties uz to, augstskolu politikā un stratēģijā ietilpst vairums ESV principu, un dažas iestādes ir uzsākušas darbu ESV principu ierakstīšanai savās Kvalitātes vadības sistēmās. Vairums iestāžu savas KVS veido saskaņā ar ISO 9001:2008 vai tamlīdzīgu standartu, kas paredz visu procesu un procedūru definēšanu tādā veidā, kas faktiski nav pretrunā ar ESV. Dažas augstskolas, kurām KVS nav izveidota, tomēr ir izveidojušas datorizētu sistēmu, lai atbalstītu studiju programmu un kursu izveidi un uzraudzību, un reglamentējošie dokumenti attiecībā uz pamatdarbības procesiem, struktūrvienībām un pārvaldību ir ļoti radniecīgi kvalitātes jautājumiem un definīcijām, kas tiek lietotas ESV.

Tipisks šķērslis ESV ieviešanai augstskolās pilnā apmērā ir tas, ka centrālā vadība neuzskata ESV tiešu ieviešanu par obligātu pienākumu un atturas ieguldīt papildu pūles, lai radītu, iespējams, papildu birokrātiju un papildu darbu.

Fakts, ka visas iestādes kaut ko dara, lai radītu labi funkcionējošas kvalitātes apliecināšanas sistēmas, ir laba zīme. Tas, vai to var uzskatīt par labas prakses paraugu, būs jāizlemj pēc tam, kad būs izdarīts salīdzinājums ar citām valstīm, un kad būs savākts materiāls par iekšējās kvalitātes apliecināšanas sistēmas ieviešanas praktisko gaitu.